

Warszawa, 03-03-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

III.7060.705.2024.AI

Pani

Agnieszka Dziemianowicz-Bąk

Minister Rodziny, Pracy

i Polityki Społecznej

ePUAP

Szanowna Pani Minister,

do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące braku uwzględniania jako pracy górniczej i pracy górniczej zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym – pracy wykonywanej pod ziemią w przedsiębiorstwach i innych podmiotach, wykonujących dla kopalń określone prace, w sytuacji braku bezpośredniej umowy łączącej taki podmiot z kopalnią.

Na gruncie przepisów art. 50c ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1631; dalej ustawa emerytalna) za pracę górniczą uważa się między innymi zatrudnienie:

- pod ziemią w kopalniach węgla, rud, kruszców, surowców ogniotrwałych, glin szlachetnych, kaolinów, magnezytów, gipsu, anhydrytu, soli kamiennej i potasowej, fosforytów oraz barytu,

- pod ziemią i przy głębieniu szybów w przedsiębiorstwach budowy kopalń określonych w pkt 1 ustępu 1 artykułu 50c ustawy emerytalnej oraz pod ziemią w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących dla tych kopalń roboty górnicze lub przy budowie szybów, czy też:

- pod ziemią w przedsiębiorstwach montażowych, przedsiębiorstwach maszyn górniczych, zakładach naprawczych i innych podmiotach wykonujących dla kopalń określonych w pkt, 1 ustępu 1 artykułu, 50c ustawy emerytalnej podziemne roboty budowlano-montażowe, roboty przy naprawie maszyn i wdrażaniu nowych urządzeń; pracownikom zatrudnionym w tych przedsiębiorstwach, zakładach i innych podmiotach uznaje się za pracę górniczą te miejsca zatrudnienia, w których co najmniej połową dniówek roboczych przepracowali pod ziemią.

Natomiast w myśl art. 50d ustawy emerytalnej przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury pracownikom zatrudnionym pod ziemią (oraz w kopalniach siarki lub węgla brunatnego) zalicza się w wymiarze półtorakrotnym okresy pracy: 1) w przodkach bezpośrednio przy urabianiu, ładowaniu i zwałowaniu urobku oraz przy innych pracach przodkowych, przy montażu, likwidacji i transporcie obudów, maszyn urabiających, ładujących, transportujących i zwałujących w przodkach oraz przy głębieniu szybów i robotach szybowych; 2) w drużynach ratowniczych.

Wykazanie wymaganego okresu pracy górniczej pod ziemią i okresów pracy zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym jest istotne przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej, o której mowa w art. 50a ustawy emerytalnej oraz górniczej emerytury bez względu na wiek, o której mowa w art. 50e ustawy emerytalnej.

Zgodnie z przyjętą wykładnią przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (pismo z dnia 25 października 2024 r. 992700.611.1059.2024-CER) świadectwo wykonywania pracy górniczej pod ziemią czy też pracy górniczej zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym, wystawia pracodawca, przy czym pracodawca niebędący kopalnią, o której mowa w art. 50c ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, jest uprawniony do poświadczenia pracy górniczej tylko wtedy, gdy zalicza się do przedsiębiorstw lub innych podmiotów wykonujących dla tych kopalń, określone w tych przepisach prace górnicze. Przez „inne podmioty” (o których mowa w art. 50c ust. 1 ustawy emerytalnej) organ rentowy rozumie nowo powstające w górnictwie spółki, przedsiębiorstwa prywatne itp. wykonujące w zakresie swej działalności, powierzone im czynności w ruchu zakładu górniczego.

W związku powyższym badając uprawnienia emerytalne Zakład Ubezpieczeń Społecznych ustala czy świadectwo pracy górniczej pod ziemią (pracy górniczej w wymiarze półtorakrotnym) wystawił podmiot uprawniony do potwierdzenia wykonywania pracy oraz posiadający ewidencję czasu pracy, która spełnia wymagania rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 31 marca 2008 r. w sprawie sposobu

ewidencjonowania przez pracodawców okresów zatrudnienia na stanowiskach, na których okresy pracy górniczej zalicza się w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury oraz na niektórych innych stanowiskach pracy górniczej (Dz. U. z 2008 r. Nr 72, poz. 423). W ocenie organu rentowego pracodawcę danego pracownika powinna łączyć z kopalnią umowa dotycząca wykonania określonych robót na rzecz tej kopalni. W zakresie ustaleń dotyczących potwierdzenie uprawnienia do wystawienia zaświadczenia o pracy górniczej, w ocenie organu rentowego, mieści się zatem podstawa prawno-umowna do wykonywania określonych prac na rzecz kopalń. Przy załatwianiu konkretnej sprawy emerytalnej, oddziały ZUS ustalają w szczególności, jaki podmiot i w jakich okresach ma zawartą z konkretnymi kopalniami umowę na wykonywanie robót górniczych na rzecz tych kopalń. Zakres zadawanych pytań oraz pozyskiwanych informacji w ramach prowadzonego postępowania wyjaśniającego zależy od indywidualnego stanu faktycznego w sprawie emerytalnej.

Zgodnie z przyjętą przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych wykładnią pracownikowi zatrudnionemu w podmiocie, którego nie łączyła z kopalnią żadna umowa dotycząca wykonania określonych robót na rzecz kopalni, organ rentowy nie uwzględni pracy górniczej pod ziemią w rozumieniu przepisów art. 50c ust. 1 ustawy emerytalnej, czy pracy górniczej wykonywanej w wymiarze półtorakrotnym w myśl art. 50d ustawy emerytalnej, gdyż w ocenie organu rentowego, jego pracodawca nie ma legitymacji prawnej do potwierdzenia takiej pracy. Taki pracownik nie był bowiem pracownikiem kopalni lub przedsiębiorstwa budowy kopalń, jak również nie był pracownikiem przedsiębiorstwa lub innego podmiotu wykonującego określone roboty górnicze na rzecz kopalń na podstawie umowy łączącej taki podmiot z kopalnią.

W praktyce jednak występują sytuacje, w których pracodawcą dla określonego pracownika jest podmiot (przedsiębiorstwo, inny podmiot), która nie ma bezpośrednio umowy zawartej z kopalnią. Możemy tu mieć do czynienia m.in. z firmami, które mają zawarte umowy podwykonawstwa z firmą wykonującą określone prace na rzecz kopalni na podstawie zawartej umowy z tą kopalnią, bądź firmami wchodzącymi w skład konsorcjum wykonującego określone prace na rzecz kopalni, bądź firmami, które nie mają z kopalniami umów na wykonywanie robót, ale „udostępniają” swoich pracowników firmom, która mają zawarte umowy z kopalniami.

Gdy zatem firma będąca pracodawcą danego pracownika nie ma żadnej umowy z kopalnią, z której wynikałby zakres prac wykonywanych na rzecz tej kopalni, mamy do czynienia z sytuacją, zgodnie z przyjętą wykładnią przez organ rentowy, w której pracodawca nie jest uprawniony do potwierdzenia pracy górniczej i pracy

górnictwa zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym. W takim przypadku danemu wnioskodawcy przy ustalaniu uprawnień emerytalnych ZUS uwzględni jedynie zwykły okres zatrudnienia. W ocenie organu rentowego sam fakt wykonywania przez pracownika pracy pod ziemią nie jest w takim przypadku wystarczający dla celów uwzględnienia pracy górniczej lub pracy górniczej zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym.

Zróżnicowane traktowanie okresów pracy górniczej pod ziemią w zależności do posiadania przez pracodawcę umowy z kopalnią stanowi naruszenie zasady równości określonej w 32 ust. 1 Konstytucji RP. O zaliczeniu okresów pracy górniczej winien decydować charakter danej pracy (cecha relewantna), szczególne warunki takiej pracy, nie zaś wymóg posiadania umowy pracodawcy z kopalnią. W przeciwnym razie jednemu górnikowi wykonującym pracę pod ziemią w kopalni w przedsiębiorstwie, które ma umowę z kopalnią, praca ta będzie zaliczona przez organ rentowy jako praca górnicza. Natomiast górnikowi wykonującemu taką samą pracę górniczą pod ziemią w tej samej kopalni (nawet na tym samym stanowisku), lecz w przedsiębiorstwie, które jest jedynie podwykonawcą niemającym bezpośredniej umowy z kopalnią, okres ten zostanie zaliczony jako zwykły okres zatrudnienia (okres składkowy), bez wpływu na nabycie prawa do emerytury górniczej.

W wyroku z dnia 9 grudnia 2019 r. III AUa 1601/19 Sąd Apelacyjny w Katowicach uznał, że „(...) przywołana regulacja prawna (art. 50c ust.1 ustawy emerytalnej) , odczytywana wprost, nie przystaje do aktualnych realiów tak w zakresie podmiotów prowadzących działalność stricte górniczą czyli nakierowaną na wydobywanie kopalin jak i w zakresie podmiotów świadczących usługi dla tak rozumianego górnictwa. Od czasu wejścia w życie tych przepisów zmieniło się bowiem wiele, w tym przede wszystkim struktura podmiotów prowadzących działalność stricte górniczą lub świadczących usługi dla górnictwa. Pojawiły się zatem nowe podmioty, powiązane umowami gospodarczymi z podmiotami odpowiadającymi nazewnictwu ustawowemu, które zatrudniają pracowników przy wykonywaniu prac co do których górniczego charakteru nie ma wątpliwości. Praca wykonywana u pracodawcy, który nie jest kopalnią, przedsiębiorstwem lub innym podmiotem wykonującym dla kopalń roboty górnicze, a która faktycznie polega na wykonywaniu pracy pod ziemią w czynnej kopalni węgla kamiennego, nakierowanej na pozyskiwanie z górotworu węgla, nie pozbawia możliwości uznania jej za pracę górniczą w rozumieniu art. 50c ustawy o emeryturach i rentach (por. również wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 3 grudnia 2021 r. VIII U 1048/21, wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 14 lipca

2021 r., VIII U 292/21;wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 lipca 2022 r. III AUa 940/22)".

Mając na uwadze powyższe, stosownie do art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r., poz. 1264 ze zm.) uprzejmie proszę o zajęcie stanowiska w sprawie.

Z poważaniem

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/